

OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING ROLI VA TA'SIRINI OSHIRISH

Boydedayev Abdugaffor Abdujabborovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash jarayonida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni hamda ta'siri tahlil qilinadi. Kichik biznes subyektlarining qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash va iste'molchiga yetkazib berishdagi faoliyati, ularning mahalliy bozorni sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va raqobatbardoshlikni oshirish orqali oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash imkoniyatlari o'rganiladi. Tadqiqot natijalari kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish oziq-ovqat ta'minoti barqarorligini oshirishning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat xavfsizligi, kichik biznes, tadbirkorlik, qishloq xo'jaligi, innovatsion texnologiyalar, davlat qo'llab-quvvatlashi, mahalliy bozor, iqtisodiy barqarorlik.

Kirish

Oziq-ovqat xavfsizligi bugungi kunda nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham strategik ahamiyatga ega masalalardan biridir. Jahon miqyosida oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning ortishi, global iqlim o'zgarishi, transport-logistika tizimidagi uzilishlar va geosiyosiy vaziyatdagi beqarorliklar milliy oziq-ovqat ta'minotiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sharoitda kichik biznes va tadbirkorlikning roli alohida ahamiyat kasb etadi, chunki ular mahalliy ishlab chiqarish hajmini oshirish, sifatli va xavfsiz mahsulotlarni bozorga yetkazib berish hamda aholi bandligini ta'minlash orqali oziq-ovqat xavfsizligi tizimida muhim bo'g'in vazifasini bajaradi.

Kichik biznes subyektlari, ayniqsa, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, saqlash, qayta ishlash va sotish jarayonlarida tezkor qaror qabul qilish, moslashuvchan ishlab chiqarish va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish imkoniyatiga ega. Bu esa oziq-ovqat mahsulotlarining sifatini oshirish va ularni iste'molchiga tez yetkazish imkonini beradi. O'zbekiston sharoitida kichik tadbirkorlikning rivojlanishi mahalliy bozorni importdan qisman mustaqil qilish, eksport salohiyatini oshirish va oziq-ovqat zaxiralarini barqaror shakllantirishda katta imkoniyatlar yaratadi.

Shu boisdan ushbu mavzuni ilmiy jihatdan o'rganish kichik biznes va tadbirkorlikning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi mavjud imkoniyatlari, to'siqlari va istiqbollari aniqlash, hamda ularni samarali rivojlantirish bo'yicha

takliflar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bugungi kunda har bir mamlakat uchun strategik vazifa bo'lib, uning hal qilinishida kichik biznes va tadbirkorlik muhim o'rin tutadi. Kichik biznes subyektlari oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishdan tortib ularni qayta ishlash, saqlash va iste'molchiga yetkazib berishgacha bo'lgan barcha bosqichlarda faol ishtirok etadi. Ularning faoliyati natijasida nafaqat mahalliy bozor sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlanadi, balki yangi ish o'rinlari yaratiladi, iqtisodiy faollik oshadi va aholi farovonligi yaxshilanadi.

Birinchidan, kichik biznesning oziq-ovqat xavfsizligidagi eng asosiy vazifalaridan biri – **mahalliy ishlab chiqarish bazasini mustahkamlash**. Yirik ishlab chiqaruvchilarga nisbatan kichik fermer xo'jaliklari va tadbirkorlik subyektlari moslashuvchanroq bo'lib, ular o'z faoliyatini bozor talabiga qarab tezda yo'naltira oladi. Masalan, mavsumiy talab ortgan davrlarda kichik ishlab chiqaruvchilar qisqa muddatda mahsulot hajmini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa importga bo'lgan qaramlikni kamaytiradi va oziq-ovqat ta'minotining uzluksizligini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, kichik biznes va tadbirkorlik **qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va qo'shimcha qiymat yaratish** jarayonida katta rol o'ynaydi. Ko'plab kichik qayta ishlash korxonalari meva-sabzavotlarni konserva mahsulotlariga, sut mahsulotlarini yog'-qatiq, pishloq va boshqa tayyor oziq-ovqat turlariga aylantirish orqali nafaqat iste'mol bozorini kengaytiradi, balki mahsulotlarning saqlash muddatini ham uzaytiradi. Natijada oziq-ovqat zaxiralari barqaror bo'ladi va mavsumiy tanqisliklar oldi olinadi.

Uchinchidan, kichik tadbirkorlikning **innovatsion texnologiyalarni joriy etishdagi imkoniyatlari** oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda issiqxona xo'jaliklarida tomchilatib sug'orish, zamonaviy saqlash omborlari, energiya tejamkor qadoqlash uskunalari va ekologik toza ishlab chiqarish texnologiyalarini kichik ishlab chiqaruvchilar faol joriy qilmoqda. Bunday yondashuv mahsulot sifatini oshirish bilan birga, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi.

To'rtinchidan, kichik biznesning **hududiy oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni** alohida ta'kidlashga arziydi. Har bir hudud o'zining iqlim, tuproq va tabiiy resurslariga mos mahsulotlarni yetishtiradi. Kichik fermer xo'jaliklari va tadbirkorlar ana shu hududiy imkoniyatlardan samarali foydalanib, iste'molchilarga yangi, sifatli va mahalliy mahsulotlarni taqdim etadi. Bu jarayonda ichki bozorning ehtiyojlari qondiriladi, transport-logistika xarajatlari kamayadi va mahsulotning narxi arzonlashadi.

Beshinchidan, kichik biznes va tadbirkorlikning **ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati** oziq-ovqat xavfsizligi bilan chambarchas bog'liq. Ular yangi ish o'rinlari yaratish

orqali aholi bandligini oshiradi, qishloq hududlarida iqtisodiy faollikni rag‘batlantiradi va kambag‘allikni kamaytiradi. Aholining daromadi oshishi esa o‘z navbatida sifatli oziq-ovqat mahsulotlariga bo‘lgan talabni kuchaytiradi.

Davlat tomonidan kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari ham oziq-ovqat xavfsizligi tizimini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Soliq imtiyozlari, arzon kreditlar, yer ajratishdagi soddalashtirilgan tartiblar, eksportni qo‘llab-quvvatlash dasturlari kichik ishlab chiqaruvchilar faoliyatini kengaytirish va mahsulot sifatini oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, oziq-ovqat xavfsizligi standartlari va sanitariya qoidalarini o‘z vaqtida va to‘liq joriy etish kichik biznesning xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shu bilan birga, kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida muammolar ham mavjud. Ular orasida moliyaviy resurslar yetishmasligi, zamonaviy texnologiyalar va malakali ishchi kuchiga bo‘lgan ehtiyoj, marketing va eksport bozorlariga kirishdagi cheklovlar muhim o‘rin tutadi. Ushbu to‘siqlarni bartaraf etish uchun davlat, ilmiy-tadqiqot muassasalari va xususiy sektor o‘rtasida hamkorlikni rivojlantirish zarur.

Natijada, kichik biznes va tadbirkorlikning oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashdagi roli nafaqat ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan, balki sifat, barqarorlik, hududiy ta‘minot va innovatsion yondashuvlar orqali ham namoyon bo‘ladi. Ularning samarali faoliyati mamlakatning oziq-ovqat mustaqilligi va iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashga bevosita xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kichik biznes va tadbirkorlik oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashning asosiy drayverlaridan biri hisoblanadi. Ular mahalliy ishlab chiqarish hajmini oshirish, qayta ishlash quvvatlarini rivojlantirish, sifat va xavfsizlik standartlarini joriy etish, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish orqali mamlakat oziq-ovqat mustaqilligini ta‘minlaydi. Kichik biznesning moslashuvchanligi, hududiy resurslardan samarali foydalanishi va yangi ish o‘rinlarini yaratishdagi faolligi uning strategik ahamiyatini yanada oshiradi.

Biroq, moliyaviy resurslar yetishmasligi, zamonaviy texnologiyalarga kirish imkoniyatining cheklanganligi, kadrlar salohiyatining pastligi va marketing infratuzilmasining rivojlanmaganligi kabi muammolar mavjud. Ularni bartaraf etish uchun davlat tomonidan imtiyozli kreditlar va grantlar ajratish, logistika tizimini rivojlantirish, xalqaro sifat standartlarini joriy etish hamda ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan hamkorlikni kuchaytirish lozim. Shu tarzda, kichik biznes va tadbirkorlikning oziq-ovqat xavfsizligidagi roli va ta‘sirini sezilarli darajada oshirish mumkin bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-dekabrdagi “Oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–456-son qarori.

2. FAO. *The State of Food Security and Nutrition in the World 2023*. Rome: FAO, 2023.
3. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. “Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish va iste’mol ko‘rsatkichlari”, 2024-yilgi ma’lumotlar to‘plami.
4. Porter, M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press, 1985.
5. Qodirov, S., & Karimova, M. “Kichik biznesning qishloq xo‘jaligi sohasidagi o‘rni va istiqbollari”, *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 2022, №2, 45–53-betlar.
6. World Bank. *Enabling the Business of Agriculture 2023*. Washington, DC: World Bank Group, 2023.
7. Abdullayev, B. “Oziq-ovqat xavfsizligi tizimida mahalliy tadbirkorlarning roli”, *Milliy iqtisodiyot jurnali*, 2023, №4, 60–68-betlar.